

Liisa Mehtälä jäi sotaorvoksi, kun hänen isänsä kaatui sodassa.

8-vuotias Liisa Mehtälä menetti isänsä kesällä 1944 – perheen elämä pysähtyi kuin seinään

Kotimaa | 10.6.2014 | 10:03 | Päivitetty 11:486

Liisa Mehtälän muistikuvat kesältä 1944 katkeavat heleään heinäkuun päivään. 8-vuotias Liisa palaa metsäretkeltä mummolaan astiat kukkuroillaan mesimarjoja. Äiti istuu tuvan penkillä ja itkee lohduttomasti.

Marjaana Karhunkorpi, teksti // Emilia Kangasluoma, kuvat

Sinä päivänä heinäkuussa 1944 Helmisen perheen elämä pysähtyy kuin seinään. Tuttu sotilas samalta kylältä tuo raskain mielin sanaa. Perheen isä Ville Helminen on haavoittunut 15. heinäkuuta Karjalan kannaksella ja joutunut vangiksi.

Helminen on toiminut joukkueenjohtajana etulinjassa suurtaistelujen alueella Vuosalmella. Konetuliaseen suihku on runnellut hänen alaruumistaan, ja 39-vuotias ylikersantti on jäänyt liikuntakyvyttömänä vihollisen puolelle.

Liisa on 8-vuotias, pikkuveli Lauri 1-vuotias ja äiti Anna Helminen 41-vuotias.

Epätietoisuus isän kohtalosta raastaa pientä pispalalaisperhettä, joka viettää kesäänsä Ähtärin mummolassa. Ajatus vangiksi joutumisesta tuntuu hirvittävältä.

Tuskan keskellä lepattaa heiveröinen toivon liekki.

Isä elää vielä.

Liekki sammuu

sotilaspastori Erkki Hirvosen kirjeeseen, joka saapuu rouva Anna Helmiselle 29. heinäkuuta.

Hirvonen kertoo rintaman sekavista oloista ja pyytää anteeksi virheellistä tietoa miehen vangiksi joutumisesta. Kaatuneitten kokoamispaikalle sittemmin tuotu tuntematon ylikersanttivainaja oli nyt tunnistettu Ville Helmiseksi.

Hirvonen kirjoittaa näin:

"Hyvä sureva puoliso, menetyksenne on suurin, mitä voi ajatella. Meille hän oli hyvä sankariveli, teille luotettu elämänkumppani. Ainoana inhimillisenä lohdutuksena on se, ettei pahinta, haavoittuneena vangiksi joutumista, päässyt tapahtumaan. Turvautukaa Jumalan käsittämättömään armoon. Vain sen varassa jaksamme päivä kerrallaan."

Myös Liisa saa kirjeen, jonka lukeminen nostaa yhä kyyneleet hänen silmiinsä. Kirjeen kirjoitti tamperelainen koulutoveri Virpi.

"Liisalle. Sinulta on isä sankarina siirtynyt sinne suureen taivaaseen. Hän taisteli myös minun puolestani. Siis kiitän, että sinulla oli niin hyvä isä. Olet orpo nyt, mutta kyllä taivaan Isä tietäsi ohjaa."

Kirjeet kuvastavat sitä, miten ajalle oli ominaista korostaa kaatuneiden antamaa uhria isänmaalle ja turvata hädän hetkellä Jumalaan.

Liisa Mehtälä,

77, alkoi purkaa kesän 1944 tapahtumia vasta 2000-luvulla.

Hän ihmetteli elämäkääriryhmän psykologille, miksi ei muista tapahtumista mitään sen jälkeen, kun sotilas oli käynyt kertomassa isän haavoittumisesta.

Ensimmäiset muistikuvat nousevat vasta alkusyksyn koulumatkoilta. Siinä välissä ehti kuitenkin tapahtua paljon pienen tytön elämässä.

Perhe palasi Ähtäristä surun murtamana kotiin Pispalaan Tampereelle. Isä – "rakkaimpamme, kaikkemme" – haudattiin sankarihautaan Kalevankankaalle, minkä jälkeen äiti ja lapset muuttivat pysyvästi mummolaan Ähtäriin.

Psykologi selitti mustan aukon merkitsevän vaikeassa elämäntilanteessa tulevaa suojareaktiota, joka auttaa kestäämään ylivoimaisen tilanteen.

Puhumattomuus oli tuohon aikaan tavallista. Ajateltiin, että menetyksistä vaikeneminen on lapsille armeliasta. Lasten surun torjuminen tarkoitti yleensä myös sitä, ettei heitä lohdutettu.

- Meillä ei paljon puhuttu isän kuolemasta. Nykypäivänä isän menettävät perheet saisivat kriisiapua, mutta tuohon aikaan yritettiin selvittää työtä tekemällä.

Perheen tilannetta Ähtärissä vaikeutti se, että Liisan eno, Ähtärin tilan nuorin poika oli kaatunut jo 1942.

Samaan aikaan toinen enoista kuoli tapaturmaisesti metsätöissä, ja kolmas menehtyi vuonna 1946 syöpään vain 40-vuotiaana.

Äidin ja mummon oli lopulta vastattava yksin kaikesta.

Anna Helminen

tilittää muistiinpanoissaan tuntojaan heti puolison kaatumisen jälkeen:

"Isä joutui lähtemään sotaan kolmannen kerran 19.6.1944. Hän oli aiemmin sanonut, että jos pitää vielä lähteä, niin kyllä silloin on jo sitten asiat huonosti.

Hänet siunattiin 1. elokuuta ja niin jäi isä sinne mustaan multaan, ja me saimme palata tyhjään kotiimme.

Lauri-poika oli vielä niin pieni, että hän ei tästä tiennyt mitään. Äiti ja Liisa tunsivat sen suuren menetyksen niin raskaana ja katkerana kuin koskaan ihminen tuntee saattaa."

Anna Helminen kuvailee puolisoaan lämpimästi:

"Isä oli hyvä mies. Ei hän käyttänyt väkijuomia ja tupakkaa, eikä liioin korttia pelannut eikä paljon tanssinutkaan. Paljon hän meitä rakasti. Ei mikään maailmassa meille isää korvaa."

Liisa Mehtälä muistaa isänsä lämpimänä tukena ja turvana, joka retkeili pienen tyttärensä kanssa, veisti tälle leikkikaluja ja opetti luistelemaan Pyhäjärven jäällä.

Äidin muistiinpanoista ilmenee, miten huoli perheen pärjäämisestä jäytää hänen sydäntään:

"Tulevaisuus näyttää kovin synkältä ja surulliselta. Mieltä askarruttaa ajatus, kuinka alkaa elämän ratas eteenpäin pyöriä."

Muistiinpanot

jatkuvat vielä 1950-luvulla.

Anna Helminen kirjoittaa, että on ollut paljon vaikeuksia, suuria suruja ja joskus pieni ilonpilkahduskin.

"Lauri kasvaa hitaasti, on heikko muutenkin välillä. Vähän elämä valkenee ja suru himmenee, ja taas tulee suuri suru. Mummo kuoli syksyllä 1952, ja taas hämärtyi elämä."

Anna pelkää myös omaa kuolemaansa. Hän sairastui vakavasti vuonna 1948, ja makasi keltaisena pitkiä aikoja sairaalassa.

Liisa Mehtälä muistaa, miten paljon hän silloin pelkäsi täysorvoksi jäämistä ja itki valtoimenaan äidin vuoteen vierellä.

Lasten onneksi äiti tervehtyi takaisin elämään. Hän ei avioitunut uudestaan.

Mehtälä muistelee Ähtärin aikoja myös valoisin miehin. Äiti ja mummu huolehtivat, että hän sai elää lapsen lailla.

- Kylällä oli paljon lapsia, joiden kanssa leikittiin, pelattiin pallopelejä, hypättiin ruutua ja käytiin uimassa. Kuuluin maatalouskerhoon ja hoidin omaa kasvimaata. Se kaikki auttoi minua kovasti.

Isän ikävä

kalvoi Liisan mieltä usein, ja lapsena hän odotti tämän palaavan.

Myöhemmin tunteet nousivat pintaan etenkin merkkipäivinä, kuten ylioppilasjuhliissa. Voi, kunpa isä olisi mukana!

- Olen aina etsinyt miehistä isän piirteitä ja ollut näkevinäni isän heissä. Jollain tavalla olen tuntenut, että isän ohjaava käsi on johtanut minua läpi elämän.

Liisa Mehtälää elämä on kantanut hyvin. Hän tietää, että monilla kohtalotovereilla on ollut paljon vaikeampaa nälän, puutteen, epäasiallisen kohtelun ja lapsille liian raskaiden töiden takia.

- Meidän perheessämme pikkuveljeni sai korvausta Mannerheim-liiton sotakummivaliokunnalta. Lisäksi äiti sai pientä leskeneläkettä. Sanottiin, että kyllä noiden kelpaa, vaikka todellisuudessa olimme tosi kovilla. Sotaorpona olisin ollut oikeutettu esimerkiksi koulutustukeen, mutta emme saaneet äidin kanssa sellaisesta mitään tietoa.

Sotavuosien koettelemuksista on Mehtälän mielestä tärkeä puhua edelleen.

- Meidän pitää tuntee oma historiamme. Se on lähtökohta tähän päivään ja tulevaisuuteen.

- Nuorten on hyvä tietää, että ennenkin on ollut vaikeuksia, mutta niistä on selvitetty. Se tukee ajatusta, että jollain tavalla ihminen pääsee aina eteenpäin, vaikka mikä olisi.

Fakta

Liisa Mehtälä

Syntynyt:

16. kesäkuuta 1936 Tampereella.

Asuu:

Kangasalla.

Perhe:

Imatralla asuva poika, yksi lapsenlapsi.

Koulutus:

Humanististen tieteiden kandidaatti. Lääkintävoimistelijan, opinto-ohjaajan ja sairaanhoidon opettajan koulutus.

Elämäntyö:

Terveystieteiden opettaja Tampereen terveydenhuoltoalan oppilaitoksessa.

Harrastukset:

Hoitanut lapsuudenperheensä kotitilaa Ähtärissä 1986 asti ja rakastanut sen metsiä. Toiminut aktiivisesti Tampereen seudun metsänomistajissa muun muassa yhdistyksen puheenjohtajana ja hallituksen jäsenenä. Tampereen seudun kaatuneitten omaiset ry:n hallituksen jäsen. Harrastuksiin ovat aina kuuluneet myös kulttuuririennot ja liikunta.

Isä Ville Helminen

Syntyi:

Kuhmalahdella huhtikuussa 1905 ja kaatui Vuosalmella heinäkuussa 1944.

Työskenteli:

Esimiehenä postilaitoksessa.

Kuului:

Pohjois-Hämeen suojeluskuntaan ja toimi sotilaspoikajohtajana Pyynikin osastossa.

Harrasti:

Urheilua ja oli innokas kalamies.

Helmisen taistelut

Talvisodan

taistelut

7.12.1939–1.5.1940 Kiantajärven-Raatteen suunnalla.

Jatkosodan

taistelut

18.6.1941–18.3.1942 Tulemajärvi-Petroskoi-Kontupohja-Karhumäki-alueella.

Kannaksen

taistelut

22.6.–15.7.1944. Äyräpään-Vuosalmen taistelut olivat osa 9.6. alkanutta Neuvostoliiton suurhyökkäystä.

55 000

Talvi- ja jatkosodassa sotaaleskeksi jäi 30 000 naista ja sotaorvoksi arviolta 55 000 lasta.

Emilia Kangasluoma

Liisa Mehtälä katsoo isänsä valokuvaa.

Emilia Kangasluoma

Rakkainpamme, kaikkemme,
YLIKERSANTTI

Ville Helminen

synt. 4. 4. 1905 Kuhmalahdella,
kaatui Karjalan kannaksella 15.
7. 1944 kodin, uskonnon ja isän-
maan puolesta. Jälleennäkemi-
sen lhanassa toivossa muistoasi
siunaten

Anna, Liisa ja Lauri-poju.
o.s. Paloniemi

Täytit loppuun asti jalon tehtä-
vän, katkes' kaunis kaeri elä-
män. Jäi meille kaipaus niin
katkera, mutt' auta, Herra, tah-
toos tyytymään.

Rakkaamme siunataan Tampe-
reen sankarihautaan tiistaina
elok. 1 pnä klo 17.

Ville Helmisen kuolinilmoitus.

Emilia Kangasluoma

Liisa, Lauri ja Anna Helminen juhannuksena 1944, jolloin isä oli vielä elossa.

Emilia Kangasluoma

Ville Helminen talvisodassa Vienan Karjalassa 1940.

Emilia Kangasluoma

Anna ja Ville Helminen sekä Liisa ja Ulla-serkku kaupunkiin lähdössä Ähtärissä 1942.

Aamulehti, näköislehti 10.6.2014